

En demonstration: en stor samling människor ropar samma slagord – sprider memer.

En vit T-shirt som mem?

Memerna – virus p

För ett kvartssekel sedan lanserade Dawkins memen, en sorts självkopierande företeelse, med en klackspark. Sedan dess har mem-teorierna bildat kyrka. Svante Folin introducerar postmodernismen driven till sin spets.

Richard Dawkins *Den själviska genen* (1976) är en av det sena 1900-talets mest inflytelserika böcker. Den unge Dawkins presenterade inte några nya forskningsresultat utan ett radikalt nytt sätt att se på Darwin. I stället för att betrakta genererna som kroppars sätt att framställa nya kroppar vände han på förhållandet – gener använder sig av kropparna för att göra fler gener.

Gener är digitala recept som bestämmer organismers anatomi, fysiologi och beteende, så att de förmar föröka sig i en värld av behård konkurrens. Dawkins har en fenomenal förmåga att göra evolutionsteoretiska och populationsgenetiska teorier begripliga. Det nya, sociobiologiska paradigmet inledde en era av frätande kritik mot ogenomtänkt evolutionsbiologi. Det första offeret var den upplyftande idén om att individer betar sig självupppoffrande "för artens bästa".

PÅ DE SISTA SIDORNA av *Den själviska genen* lanserade Dawkins – skenbart på skämt – en idé som efter ett kvarts sekel i intellektuell karantän hade blivit tillräckligt rumsren för Oxford University Press. Tankefostret kallas för "memen". Han påpekade att om en sorts självkopierande budskap gjorda av DNA hade skapat allt levande, så kunde därmed i tidens fullbordan uppstå en gynnsam miljö för andra former av självkopierande budskap, till exempel ord eller idéer.

Mem-begreppet visade sig vara en mycket framgångsrik mem, som snabbt infekterade många livaktiga hjärnor. Dawkins själv tycks relativt immun och har själv aldrig systematiserat "memetiken".

Psykologen Susan Blackmore drabbades däremot av en massiv mem-infektion, när hon under två år låg utslagen av ett angrepp av vanliga DNA-virus. Resultatet är *The Meme Machine* (Oxford 1999) med ett uppskattande förord av Dawkins.

Med anmärkningsvärd energi och fantasi utvecklar Blackmore mem-evangeliet. Hon börjar med att påpeka att imitation är en unik, mänsklig egenskap som skiljer oss från de andra djuren. Vissa fåglar härmar sina föräldrars sångdiakter men apar sällan efter varandra. Det förhållandet, att en stor del av vår inlärning består av imitation, öppnar en grogrund för memner. Exempel på memner är melodier, slagord, moden, idéer och tekniker som slår an och sedan hoppar från hjärna till hjärna. Memner lagras i mänskliga hjärnor (eller böcker, på nätet, på videokassetter) och sprids genom imitation. En mem som sången "Happy Birthday to You" har pandemisk spridning, under det att memnen "Fermats stora sats" huserar i en exklusiv samling matematikhjärnor. Språket är memens främsta spridningsmedium och Blackmore anser att det är memerna som har drivit fram människans unika språkförmåga.

ATT GENER ÄR SJÄLVISKA vet numera minsta barn som ser naturprogram på tv. Enligt mem-teorin gäller detsamma för memner. Memner sprider sig så gott de kan, oavsett om de är nyttiga, neutrala eller direkt skadliga. En banbrytande, teknisk innovation sprider sig därför att den förbättrar livsvillkoren – en hitlåt för att den fäster sig i örat även om den knappast ökar vår överlevnadskapacitet. Andra me-

mer, som gör att vi knarkar, spelar pyramidspel eller ansluter oss till självmordssektor, är rent fatala. Sådana autotoxiska memner brukar vara självbegränsande, eftersom de tenderar att ta käl på sina värdar. Memerna som sådana bryr sig inte.

Mem-teorin innebär en radikal perspektivförskjutning. I stället för att kläcka egna idéer är vi kopieringscentraler. Människan är med sin imitationsförmåga det perfekta värdjuret för mem-spridning – en ganska kuslig idé. Enligt filosofen Daniel Dennett (*Darwin's Dangerous Idea*, 1995) är våra självmedvetanden en produkt av memner, som i mer eller mindre mördande konkurrens har nästlat sig in i våra hjärnor. Memernas förutsättning är det mänskliga medvetandet, men det är i sin tur en artefakt, skapad av memner som har organiserat hjärnan till ett bättre habitat åt sig – Platons idévärld reducerad till hjärnvirus.

DEN FRÄMSTA KRITIKEN mot memetiken ifrågasätter analogin mellan gener och memner. Skillnaderna är uppenbara. Gener är exakta, digitala instruktioner för proteinframställning, som ligger lagrade i kroppens cellkärnor och överförs vid fortplantning. Kampen/dem emellan driver den biologiska evolutionen.

Memner är inexakta instruktioner som genererar beteenden – de lagras i hjärnor eller i informationsbärande artefakter, till exempel böcker, och sprids genom imitation. Deras kamp driver medvetandets utveckling. Blackmore

hävdar entusiastiskt att gen/mem-analogin är ett värdefullt tankeverktyg med vars hjälp man kan se att en kraftfull mekanism, som verkar inom ett område, också kan verka på ett något annorlunda sätt inom ett annat område.

Enligt Dawkins definition är memnen "en informationsenhet som huserar i en hjärna". Hur kan då memnen påverka sina utsikter att bli kopierad? Den enklaste, självkopierande satsen är "säg mig!" eller "kopiera mig!" Sådana memner är sannolikt inte särskilt effektiva. Om man broderar ut det budskapet med "säg mig, så ska jag uppfylla tre önskingar" eller "säg mig, annars kommer du att drabbas av en förbannelse" blir framgången något större. Bara

SPRÅKBIOLOGI

Susan Blackmore

The Meme Machine

Oxford University Press, 1999